

Ståtlig nationell högtid i Haapsalu.

Starkt estlandssvenskt inslag.

Den numera varje år återkommande nationella högtidsdagen och den därmed sammanhängande skördefesten försiggick söndagen den 15 augusti i Haapsalu under stor anslutning av Läänemaas befolkning och med tal av presidenten K. Päts samt nationalförsamlingsdelegaten fru L. Eenpalu.

Redan tidigt på söndagsmorgonen märkte man en ovanligt stor livaktighet på Haapsalus annars ganska tomma gator. Med tåg, bussar, bilar och på cyklar strömmade lantbefolkningen till. Öborna kommo med båtar av olika slag, ång-, motor-, segel- och roddbåtar. Särskilt många hade kommit från Vormsö, något mer än en tiondel av öns befolkning eller bortåt 400 personer, samt ungefär lika många från Nuckö-Rikull.

Dagens festligheter började med att deltagarna från de olika kommunerna tågade upp till stora torget, där minnesmärket över de i frihetskriget fallna är rest. Där nedlade prosten Hj. Pöhl som representant för Isamaaliits avdelning en krans varvid han yttrade: "Edert blod är vår plikt, Edert offer vårt liv," varefter orkestern spelade: "Närmare Gud till dig."

Därefter marscherade tåget bort till stiftelsen General Laidoners sanatorium där riksäldsten med följe hade fattat posto. Det långa tåget hade samlat ungefär 1200 deltagare. Särskilt starkt intryck gjorde

På bilden synes i mitten presidenten K. Päts till vänster länsstyrelsens ordf. Kasterpalu till höger Haapsalus borgmästare dr. Alver.

vormsöborna i sina dräkter och när de delfilerade förbi, märktes tydligt intresse i den grupp där presidenten stod, och han nickade och var synbarligen glad över att se så många vormsökvinnor deltaga i tåget.

Klockan 1 på dagen var den rymliga borggården tyllt så gott som till sista plats. Man kunde uppskatta de församlades antal till ungefär 5000 personer. Estraden var kantad med flaggor och talarstoden var eklövsbekransad. Några minuter efter klockan 1 hördes fanfarer, och man såg riksäldsten med följe komma gående fram längs vägen, som var kan-

Sid. 2.

Den nya grundlagen träder i kraft.

På tisdagskvällen vid 6-tiden på em. ägde en historisk händelse rum på Kadrioru slott. Då tog riksäldsten K. Päts emot den nya grundlagen och åtta andra därmed sammanhängande lagar. De nya lagarna underskrevs av riksäldsten K. Päts och justitieministern J. Müller med en silverpenna som kommer att förvaras tillsammans med andra historiska föremål från riksdagen. Därefter följde en stor mottagning på Kadrioru slott för alla nationalförsamlingens medlemmar, som också fingo mottaga ett för detta ändamål stiftat minnesmärke. Den nya författningen träder i kraft efter 120 dagar.

556 lärare i sommarläger

Skolföreståndarna från svenskbygden med.

På måndagen öppnade bildningsministern A. Jaakson sommarlägret för 556 skolföreståndare vid Tondi högre krigsskola. Han hälsade deltagarna med bl. a. följande ord: Årade lägerdeltagare! Riksäldsten bad genom mig få framföra sina hälsningar, samtidigt som han lovade att besöka eder vid lägertidens slut. Genom dessa kaserner har det gått över 10.000 människor som fört med sig härifrån en rätt fosterländsk anda, och jag hoppas att även ni gör detsamma.

Vapnet och boken äro två betydande faktorer i rikets försvar. Jag hoppas att dessa dagar bli till framgång för rikets försvar och för landet i dess helhet.

tad av en väldig människomas-
sa, däribland olika ungdoms-
organisationer. Därefter besteg
länsstyrelsens ordförande hr.
Kasterpalu talarstoden, hälsa-
de de höga gästerna välkomna
och förklarade högtidligheten
öppnad. Sedan Kalevs orkester
spelat R. Tobias högstäm-
da psalm "Veten I ej" förättade
pastor K. Saarse en kort bön
och de församlade sjöngo en
psalm.

Under kraftiga applåder be-
steg sedan presidenten K. Päts
talarstoden, och började sitt tal
med att berätta legenden om
"den vita frun," som under
vackra mänskensnätter visar sig
i ett av slottsönstren. "Om vi
skulle tänka oss att den vita
damen verkligen skulle uppen-
bara sig bland oss i dag, vad
skulle hon då tro?" yttrade
riksäldsten. "Har det hänt ett
under, eller är det verklighet?
Det folk, som så många gånger
stått nära sin undergång, och
som man trott inte skulle ha nå-
gon framtid utan småningom för-
svinna har ej dött, utan lever och
harnuskapat sig ett självständigt
rike." Vidare berörde presi-
denten den nya grundlagen
och berömde innevånarna i Lää-
nema för deras flit och goda
vilja i arbetet. Presidentens tal,
som var mycket kort, endast
12 minuter, blev en liten be-
svikelse för den minoritet, som
bor i Läänema. Man hade
hoppats, att presidenten med
några ord skulle beröra rege-
ringens hållning till minoritets-
befolkningen, men därav hör-
des ingenting. Efter presiden-
tens tal följde nationalsången
och en rad telegrafiska häls-
ningar, som hade kommit med
anledning av skördefesten, upp-
lästes. Därefter besteg Fru L.
Eenpalu talarstoden och höll
ett längre anförande om kärle-
ken till hem och fosterland.

Efter ytterligare några sång-
nummer och musik av Kalevs
orkester samt avslutningstal av
hr. Enn Sörmus avslutades den
högtidliga akten med avsjun-
gandet av "Estlands flagga."

A. A.

**Kom ihåg Kulturfondens
sparbössa!**

Pelle Byström.

Våra betesmarker.

I.

En gammal svensk gåta ly-
der: "Vad är det, som mest
nyttjas och minst talas om?" —
Jag överlåter till läsarna att
gissa svaret på den gåtan, men
under det man funderar på
rätta svaret, skulle jag vilja
tala om någonting, som verkli-
gen utnyttjas mycket, och litet
talas om — det är våra betes-
marker.

Man är så van vid att betes-
marken skall giva foder åt dju-
ren nästan halva året, så man
tar det som en helt självklar
sak, men däremot är det inte
ofta man tänker på att den
också behöver få något igen
för allt vad den ger. Och
kanske man ännu mindre tän-
ker på vad den skulle kunna
ge, att den skulle kunna ge
mycket mera, om man ägnade
litet mera intresse åt den.

Låt oss nu tänka efter vad
vi få av våra betesmarker! Först
och främst ger betet foder åt
våra djur c:a fyra månader av
året — betänk, vad mycket fo-
der, som går åt under fyra
månader under vintern! Och
det är inte nog med att djuren
uppehålla livet på betet, utan
de mjölka väl i allmänhet un-
gefär lika mycket under denna
tid som under den övriga de-
len av året, då, som ju ofta är
fallet, de kalva på våren. Inte
nog med detta — man väntar
också, att djuren skola repa
krafter under betesgången, om
utfodringen under vintern varit
svag och korna därför äro sva-
ga på våren, då de släppas ut.
Sannerligen, det är inte små-
saker, som man fordrar av sin
betesmark!

Vad ger man den då i stäl-
let? För det mesta nöjer man
sig med att stänga runtomkring,
ordna med vattningsställe, om
det inte förut finns i ordning
och — ingenting vidare. Nog
måste man säga, att kostnader-
na för betesfodret då blir myc-
ket ringa. Låtom oss jämföra
med kostnaderna för en sädes-
gröda, t. ex. råg. Hur mycket
lägger man inte där ned av
arbete, gödsel och utsäde! Men
så får man ju också så mycket
större skörd av råg, hör jag

någon invända. Ja, ett dåligt
bete ger naturligtvis mindre
skörd än ett sädesfält, som ger
god skörd, men ett gott bete
kan mycket väl tävla med råg,
korn, och havre i avkastning,
så underligt det än kan låta.
Så bra beten finns visserligen
inte ännu i svenskbygden, men
det kan nog bli med tiden. Var
och en kan räkna efter själv
vad hans betesmark ger: En
betesmark, som ger bete åt åt
oss säga fem kor i 120 dagar,
ger alltså 600 foder dagar,
uppskatta vi varje foderdag till
endast 10 kg. hö, så blir det i
alla fall en avkastning, som
motsvarar 600 kg. hö. Detta
var nu blott ett exempel på
hur man kan räkna, var och
en kan taga sitt räkneexempel
ur verkligheten. — Jag har
med detta resonemang endast
velat fästa uppmärksamheten
på, att betesmarkerna ge gans-
ka mycket, även om man inte
kostar på dem något särskilt,
det är naturligtvis inte menin-
gen att förringa rågens värde,
den är och förblir den vikti-
gaste grödan, men man kan ju
i alla fall göra jämförelser. Man
kan tillägga, att fullständig miss-
växt blir det aldrig på betes-
marken, som det kan bli med
säden.

Av det förut sagda kunna vi
draga den slutsatsen, att vi
i våra betesmarker äga en stor
rikedom. Och därtill kommer,
att vi skulle kunna få dem att
ge mycket mera, om vi ville
inse, att de äro värda att kos-
tas på något, och om vi hand-
lade därefter. Det finns väl
ingen annan gröda, som så vil-
ligt ger åter, vad vi kosta på
den.

Vad skulle vi då kunna få
av våra beten? Vi skulle för
det första kunna få ett rikligt
foder för våra kreatur under
sommaren, så att de gäve oss
mera mjölk och bättre mjölk,
och detta skulle vi kunna få
på en jämförelsevis liten areal,
så att djuren besparades mö-
dan att springa vida omkring
efter grässtråna. För det andra
skulle vi få se, hur djuren
bleve bättre i hull och fram-
förallt — att de finge bättre
hull och stärkte sitt skelett, så
att de med friska krafter i för-
råd ginge vintern till mötes.
Om vi samtidigt ordnade var

Gammal rågövan ur tiden.

**Dir. A. V. Sundgrén
jordad på Lilla Rågö.**

Torsdagen den 12 augusti avled å Centralsjukhuset i Tallinn musikdirektören August Verner Sundgrén, Stockholm. Dir. Sundgrén var född i Luleå 1865, avlade musikdirektörsexamen 1889, blev sergeant vid Norrbottens fältjägare (Norrbottens regemente) 1888, fanjunkare 1890 och musikdirektör vid nämnda regemente 1894.

Dir. Sundgrén var i det tyska en av estlandssvenskarnas trognaste vänner i Sverige. Han var en av de få rikssvenskar, som hade upptäckt Rågöarna, där han under ett tiotal år tillbragt somrarna. Ett gemensamt intresse med rågöborna hade dir. Sundgrén i spetsknypplingen, i vilken konst han själv uppnått ett såväl i Sverige som

vinterutfodring på bästa sätt, så skulle vi till slut kunna med stolthet peka på våra kor och säga: Så se svenskbygdens djur ut, det är djur som betala sig.

Hur vi skola komma därefter, skola vi taga upp till diskussion i fortsättningen. Jag vet fuller väl, att stora svårigheter finnas, och jag vet även, att många av Kustbons läsare känna förhållandena i svenskbygden bättre än jag, men jag tror i alla fall, att också möjligheter finnas och att det är på tiden, att vi på allvar taga upp dessa frågor till behandling. Så mycket har jag sett av svenskbygden, att det ingalunda är så dåliga utsikter för jordbruket, om man blott kan bli på det klara med, vilka riktlinjer man bör följa under den fortsatta utvecklingen. Vi stå på tröskeln till en ny tid, en tid som kommer att öka välståndet, som också kommer att kräva arbete, planmässigt arbete. Svenskbygden kommer att kräva unga, friska krafter, den kräver av sin ungdom, att den öppnar ögonen för den egna bygdens möjligheter, och icke vänder blicken långtande bort mot andra trakter och länder. Se Dig om, här är Din rikedom!

i Estland erkänt mästerskap. Vid flera utställningar i Tallinn ha hans spetsar prisbelönats. Angelägen om att den gamla knypplarekonsten icke skulle dö ut har dir. Sundgrén under senare år haft en knypparskola i Stockholm, vilken nu kommer att fortsättas av en av hans elever. Dir. Sundgrén har knypplat altarspetsar i ett flertal kyrkor, bl. a. i Luleå domkyrka, samt här i Estland i Vormsö kyrka och L. Rågö kapell.

Genom sitt naturliga och vänsälla väsen hade dir. Sundgrén förvärvat många vänner såväl på Rågöarna som i Paldiski.

*

Tisdagen den 17 augusti jordades dir. Sundgrén — enligt sin egen önskan — på Lilla Rågö kyrkogård. Tidigt på tisdagsmorgonen fördes kistan med bil från Tallinn till hamnen i Paldiski, där högtidsklädda rågöbor och många av den lilla stadens invånare väntade. En med granris och blommor smyckad motorbåt förde kistan vidare över till L. Rågö, på vars brygga den övriga rågöbefolkningen samlats. Skolföreståndaren Johannes Pöhl hälsade den gamle rågövännern välkommen tillbaka med allvarliga, värdiga ord, som av de församlade åhördes med djup rörelse. En psalmvers sjöngs, och kistan bars så på rågömännens skuldror den två kilometer långa vägen från bryggan till kyrkogården. Begravningen firades helt på rågövis, och jord fästningen förrättades av kyrkoherde Nilsson. Vid graven talade för vännerna i Paldiski finske konsuln, dir. Treugut samt för rågöborna skolförestånd. Pöhl. Ett 30-tal kransar och vackra blommor hade sänts till graven, bl. a. från svenske ministern i Tallinn Baron A. Koskull, från den bortgångnes regemente, från Svenska allmogegillet m. fl. Efter jordfästningen hölls gudstjänst i kapellet, varpå begravningsgästerna samlades i Börsgården, där den avlidne alltid hade sin bostad de somrar han vistades på ön.

.....
Prenumerera på KUSTBON
.....

Vormsö.

Sommaren på Vormsö har snart flytt. Många turister ha detta år besökt ön, och en del finnas ännu kvar. Rätt ofta läser man i estniska och svenska tidningar skildringar om förhållandena på ön, en del sanna, en del med verkligheten mindre överensstämmande. Var och en försöker på sitt sätt skapa en bild av läget. Oftast får bilden ett sådant utseende att man knappast känner igen den, beroende på vem sagesmannen varit och vilken åsikt han har om de olika sakerna. Sommaren har i alla fall varit god mot öboarna själva, lagom med regn och solsken så att jorden kunnat visa sig från sin allra bästa sida och kunnat ge vad man väntat av den. Råg, korn och havre har frodats och växt och givit bröd åt många för mer än ett år. Nu gör man i ordning åkern för sådden, som redan börjat i en del byar, där de ha mest bråttom.

*

Även ekonomiskt sett har ön haft det gott. Det återspeglar sig kanske bäst när man får höra att Kooperativa Handelsföreningens halvårsomsättning ökat med hela 80%. Förre året utgjorde omsättningen för halva året 10.000 kr. mot 18.000 detta år. Eeller har befolkningen kanske insett att man ändå gör största vinsten genom att handla i sitt eget företag?

*

Det nya skolhuset som kommunen bygger i Hullo står inför sin fullbordning. Fullt färdigt blir det inte denna höst, men man kommer dock så långt att när skolarbetet börjar i september månad, man kan börja det i mera tidsenliga lokaler.

Fridolin.

„Nordmeer“ har krossat Atlanten.

Flygning utan missöden.

Det tyska aeroplanet Nordmeer startade på söndagen sin flygning till New-York och har utan missöde uppnått amerikanska kusten. Det gick ned i Port Washington kl. 12.40 mellaneuropeisk tid.

Där striderna rasa.

Panik utbröt åter i Shanghai på måndagseftermiddagen, då japanerna inledde ett fruktansvärt bombardemang, som skadade staden. Krigsfartyg och flygmaskiner angrepp Pootung mitt emot den internationella koncessionen, och de kinesiska kanonerna besvarade elden. Dödsoffrens antal är stort i det tätbefolkade Pootung. Huvudföremålet för kinesernas bombflygmaskiner, vilka på måndagsmorgonen åter trädde i aktion, var ånyo det japanska flygskeppet Izumo. Fem besättningsmän på Izumo dödades och fem sårades under måndagens raider. Fem utlänningar och två japanska studenter dödades på land. Franska luftvärnskanoner sägas ha beskjutit de kinesiska flygmaskinerna, då dessa flögo över den franska koncessionen. Sent på kvällen blossade striderna åter upp med förnyad styrka.

Den japanska offensiven i vilken armén, flottan och flygvapnet deltog, inleddes i dagningen, då nästan varenda människa i Shanghai väcktes av dånet från kanoner och exploderande granater. Innan offensiven inleddes hade japanerna landsatt stora truppförstärkningar norr om Shanghai. Ett stort antal kinesiska bombflygmaskiner gingo upp för att bombardera de japanska ställningarna. Japanerna riktade även häftig kanonad mot järnvägslinjerna till Shanghai från Nanking och Hangchow för att förhindra truppförstärkningar åt kineserna. Kineserna svarade med ett intensivt flygbombardemang. Omkring fyrtio maskiner bombarderade Yangtsemynningen för att förhindra landsättningen av ytterligare japanska trupper i Wusungdistriktet. Japanernas luftvärnsartilleri var i ivrig verksamhet.

Under eftermiddagens lopp antogo striderna allt häftigare former. Äventyrslystna åskådare betraktade dem från hustaken i den internationella koncessionen. De sågo hur japanska jagaren Hasu öppnade eld mot en röd tegelbyggnad nere vid floden under motivering att ki-

nesiska kulsprute- och gevärs-skyttar tagit sin tillflykt dit. Byggnaden sattes i brand. Japanska hydroplan skredo även till aktion, och dödsoffrens antal torde vara stort.

Amiral Hasegava, den japanska flottchefen i Shanghai, har uppmanat alla civilpersoner, oberoende av nationalitet, att utrymma områdena omkring alla kinesiska flygfält. Han förklarade att japanerna beslutat angripa kinesiska flygmaskiner, vilka "redan förvandlats eller lätt kunna förvandlas till militärt bruk." Det kinesiska svaret på detta påstående var ett nytt försök att bombardera kryssaren Izumo, vilken ligger utanför den japanska sektionen och den internationella zonen. Nu hade kineserna en större tur med sina bomber än på lördagen, ty en officer och fem matrosor dödades varjämte fem andra sårades av bombskärvor. Någon nämnvärd materiell skadegörelse synes dock icke ha anställts på slagskeppet. Maskinerna doko efter varandra ned genom de lågtgående molnen, fällde sina bomber och stego sedan igen upp ovanför molntäcket.

Shanghais bangård i ruiner.

Tjugu japanska bomb- och jaktflygplan riktade på tisdagen ett förödande angrepp mot nordbangården i Shanghai, där den 88:e kinesiska divisionen var forskansad. Hela bangården lades i ruiner. Det kinesiska luftvärnet hade endast obetydlig verkan. Bombardemanget pågick under en och en halv timme.

Även på andra avsnitt vållade det japanska flyget stora skador. Bland annat förstördes en del järnvägslinjer från Shanghai. De kinesiska trupperna, som äro japanerna överlägsna i antal, hade däremot flera framgångar under tisdagens strider i Shanghai, och japanerna tvingades på olika frontavsnitt till reträtt.

Kineserna rapportera att det japanska flaggskeppet "Izumo" blev svårt skadat av den torped som träffade den, och två andra krigsfartyg ha träffats av bomber, vilka vållade eld ombord.

Utgivare:

Svenska Odlingens Vänner

Redaktion:

M. Westerblom, ansvarig red

A. Stahl.

N. Blees.

A. Aspelin.

Rüütli 3, Tallinn.

Tel. 470-08.

Prenumerationspris:

Inrikes	Utlandet
1 år Ekr 2:—	1 år Ekr. 4:—
1/2 " " 1:—	1/2 " " 2:—

Engelske utrikesministern avbröt sin semester för att närvara vid ett ministerråd i London på tisdagen. Därvid dryftades bl. a. möjligheterna att åstadkomma en fredlig lösning av konflikten i Shanghai.

* Världen runt. *

(FNB) Vid folkpartimöten som höllos på söndagen på flera håll i Polen beslöts, att bönderna skola inleda en veckas strejk, varunder de skola avhålla sig från att sälja lantbruksprodukter till städerna.

(FNB) En våldsam eldsvåda, som på grund av den starka vinden fick stor omfattning, härjade i Marseilles hamn på söndagen. Inom några få timmar efter utbrottet hade flera stora spannmåls-, bomulls- och andra magasin lagts i aska.

U. P. Mussolini har enligt vad här förljudes, av tyska regeringen inbjudits att övervara den tyska manövern i september månad.

Köp Räägu PALPOR te.

Framställt av bär.

Försäljning över hela landet.

Tillverkning:

Räägu Teetööstus, Räägu.

Olofströms

Rostfria Kokkärl
rekommenderas.